

СЛЕД „ПИФ“ И „ДЪГА“

Комиксът е изкуство, за което малко се говори. Родено от модернизма, от неговото желание за синтез между изкуствата, по-конкретно – за проблематизиране на границите между литературата и образа, днес то е потиснато от различните перспективи, които осигуряват за осъществяването на това желание електрониката и виртуалната среда. Затова Международният фестивал на комикса, който се провежда ежегодно в Белград (тази година той бе от 26 до 29 септември), е сред немногото възможности да се види какво се случва в това толкова популярно преди навлизането на новите медии изкуство, след ерата на „Пиф“ и „Дъга“.

Представителността на събитието е несъмнена: 404 произведения от 26 страни. Част от участниците са на възраст до 15 години. Дори има специална награда за автори на тази възраст. Рубриците на наградите са съобразени с отделните елементи на комикса и със ситуацията на това изкуство, което, от една страна, вече е изградило свои традиции, а от друга, трябва да ги преодолява: „Награда за най-добър комикс в традиционен стил“, „Награда за най-добър алтернативен комикс“, „Награда за най-добър текст“, „Награда за най-добра графика“, „Награда за оригиналност“.

Журито не е отличавало произведения, в които е търсена самоцелна демонстрация на нови технически „обогатявания“ на комикса. Избрани са работи, в които разказът и образът не просто си сътрудничат, а се обръщат един към друг в контекста на един надхвърлящ ги замисъл. Концептуалният подход на журито добре се вижда в произведението, което печели голямата

награда – „Невидимата вълна“ на Драгана Купрешанин. Работата на младата авторка не само се опитва да събере визуалния образ и езика, но и да направи тази близост достъпна за неவிждащи хора – задача, насочена към преодоляването на спецификата на комикса (който изисква виждане на буквите и образите) и, съответно, към разширяването на комуникативните възможности на това изкуство. Изображенията на Купрешанин са релефни, обемни, тактилно възприемаеми, а думите са изписани на Брайловата азбука.

Отличената с наградата за най-добър алтернативен комикс Саня Дракулчич за произведението ѝ „Две птици“ не следва разделянето между думи и образи, типично за традиционния комикс. При нея думите се „втурват“ в пространството на образите, разрушавайки го. Дистанцирането от традицията е показано и чрез това, че рисункът на Дракулчич упорито избягва правата линия: буквите се вият подобно на клони на дървета, изображенията хаотично „изникват“ отвсякъде. Всичко в произведението се завихря. А целостта постоянно е поставяна под въпрос – образите са фрагментарни (част от глава, самотно стърчаща ръка), рисунките не завършват, а преминават една в друга.

На пръв поглед произведението „Сън“ на Даница Милич, наградено в рубриката „Най-добра графика“, е триумф на графичното изображение. Текстът почти няма. Пространството е запълнено от играта между черното и бялото, между линиите и паузите, които ги делят една от друга. Образите са лишени от абстрактност. Присъствието им в произведението е тъй плътно, че прави излишни разговорите

за скрити планове, за символика или алегоричност. Поставените отстриани на изображенията обаче надписи казват нещо друго. Подобно на ключовите думи в алегориите на Дюрер те сигнализират, че все пак рисунките не са самостоятелни, а са част от нещо, което не е рисунка – разказа.

Българските участници във фестивала са осем: Асен Кожухаров, Милена Симеонова, Пенко Гелев, Петър Станимиров, Румен Чаушев, Сотир Гелев, Веселин Чакърлов и Веселин Праматаров. От тях отличен с наградата „Стриполис“ е проектът на Пенко и Сотир Гелеви „Тримата братя и златната ябълка“. Проектът напълно съответства на концептуалната нагласа на журито. Фолклорната изразност е напълно изоставена. Проектът е издържан в стил „стрийм пънк“. В съчетанието между елементи от викторианска Англия (просторни помещения, осветени със слаба светлина, огромни прозорци, неогрени от слънце, цилиндри, тръби, казани и кранове в продълговати цехове от началото на индустриалната епоха), летателни машини от първата половина на XX в.

(цепелини и самолети с перки) и фантастични животни, подобни на роботи, но с люспи и крака на старомодни механични играчки се е запазило нещо от категоричността, от волята на модернистичното произведение да е неповторимо, различно от всичко, което познаваме дотук в изкуството. Когато човек разглежда рисунките, има чувството, че се намира в едно време, което на френски се нарича „futur antérieur“, бъдеще, което е предишно, в миналото, в някаква вече състояла се викторианска цивилизация, която обаче се съприкосновява с един свят, който си мислим, че ще е бъдещ: свят на мислещи машини.

Тъкмо поради това бъдеще, поради все по-голямото господство на машината комиксът вероятно никога няма да се върне към славата на „Пиф“ и „Дъга“. Както обаче показва фестивалът в Белград, тази ситуация може да значи и шанс за него, възможност да осмисли и проблематизира себе си.

МОРИС ФАДЕЛ
Нов български университет
✉ mfadel@nbu.bg

